

FILOLOGIA POLSKA
II STOPIEŃ
2019/2020

PROSEMINARIUM 1
(1 SEMESTR I ROKU)

1. dr Maria Janoszka Wokół „Rękopisu znalezionej w Saragossie” Jana Potockiego

Proseminarium poświęcone będzie wielostronnemu oglądowi *Rękopisu* Jana Potockiego, który - mając w Polsce długo status nieco zakurzonego klasyku - w drugiej połowie XX wieku wzbudził ogromne zainteresowanie w Europie i na świecie, zyskując rangę najważniejszej powieści późnego oświecenia oraz utworu niezwykle nowoczesnego. Wielokształtność *opus magnum* Potockiego ("monstrum literackiego", "powieści encyklopedii", "studni bez dna") wywołała jego najrozmaitsze kwalifikacje: od żartu i zabawy literackiej po księgę inicjacji w ezoteryczne tajemnice wszechświata. Proponuję niespieszne czytanie *Rękopisu* w różnorodnych perspektywach: intertekstualnej (relacje z tradycją literacką, recepcja w literaturze XX i XXI wieku), hipertekstualnej ("podejrzany" status tekstowy z uwagi na skomplikowaną historię powstania, rozbieżności instancji nadawczych), metaliterackiej (różne formy ekspresji świadomości twórczej, gry z konwencjami), genologicznej (trudności przyporządkowań) czy światopoglądowej (racjonalizm? antyracjonalizm? ironia? "świadomość rozbita"?), a także testowanie różnych możliwości interpretacji i reinterpretacji powieści z wykorzystaniem narzędzi badawczych wypracowanych w ciągu ostatniego półwiecza (narratologia, badania kulturowe, krytyka feministyczna, postkolonialna, geopoetyka, refleksja melancholiczna).

2. dr hab. Agnieszka Nęcka: *Seksualne, narkotyczne i alkoholowe odjazdy. Skandalizujące tematy w literaturze*

Proseminarium zostanie skoncentrowane na obecnych w literaturze tendencjach skandalizujących. W centrum zainteresowania znajdują się tematy tabu, tematy kontrowersyjne, a co za tym idzie – książki prozatorskie, które prowokowały i nadal prowokują do społecznych dyskusji. Ich polemiczny charakter wiąże się nie tylko z dosadnymi, zwulgaryzowanymi, brutalnymi opisami, ale także z niebezpiecznym balansowaniem na granicy autobiografii i zmyślenia. Zajęcia poświęcone zostaną między innymi następującym zagadnieniom: skandal kiedyś i dziś, granice intymności i ich przekraczanie, rewolucja seksualna a literatura, pornografia, literatura homoerotyczna, uzależnienia narkotykowo-alkoholowe. Wśród proponowanych do omówienia lektur znajdują się na przykład takie powieści jak:

- Andrzej Czcibor-Piotrowski: *Cud w Eshafanie*
- James Graham Ballard: *Kraksa*
- Manuela Gretkowska: *Trans*
- Marek Krajewski: *Erynie*
- Vladimir Nabokov: *Lolita*
- Irvine Welsh: *Trainspotting*
- Tomasz Piątek: *Heroina*
- Jerzy Pilch: *Pod Mocnym Aniołem*
- Patrycja Pustkowiak: *Nocne zwierzęta*
- Hanna Samson: *Wojna żeńsko-męska i przeciwko światu*
- Michał Witkowski: *Fyn fund cfancyś*

- Gaja Grzegorzewska: *Kamienna noc*
- Inga Iwasiów: *W powietrzu*
- Krzysztof Varga: *Masakra*

3. dr hab. Tomasz Kaliściak, *Literatura mniejsza*

Czym jest „literatura mniejsza”, o której piszą Gilles Deleuze i Felix Guattari w książce poświęconej Franzowi Kafce? „Literatura mniejsza nie jest literaturą jakiegoś mniejszego języka ale taką, którą jakaś mniejszość tworzy w języku oficjalnym” - czytamy. Innymi słowy jest to literatura jakiejś opresjonowanej mniejszości (religijnej, narodowej etc.) wyrażająca się w języku opresora, jak w przypadku Kafki, czeskiego Żyda piszącego w języku niemieckim.

W ramach proseminarium studenci zapoznają się z podstawowymi pojęciami teorii Deleuza/Guattariego (znanej szerzej jako schizoanaliza), takimi jak: kłacze, maszyny pragnienia, ciało bez organów, deterytorializacja, stawanie-się-zwierzęciem, oraz możliwością ich aplikowania w badaniach literackich. Książka francuskich filozofów zatytułowana *Kafka. Ku literaturze mniejszej*, będąca rozwinięciem też *Anty-Edypa* i *Tysiąc Plateau*, stanowi doskonały przykład zastosowania aparatu schizoanalizy do odczytania fenomenu prozy Kafki. Oprócz analizy wybranych dzieł Franza Kafki studenci zastanowią się również nad funkcjonalnością pojęcia „literatury mniejszej” w odniesieniu do utworów literackich powstających w języku polskim.

4. dr. hab. prof. UŚ Alina Świeściak, *Literatura i eksperyment*

Na zajęciach analizowane będą przykłady polskiej (i obcej) literatury eksperymentującej z formą, językiem, obowiązującymi konwencjami literackości – począwszy od awangard dwudziestolecia międzywojennego i najbardziej radykalnych eksperymentów dadaizmu i surrealizmu, przez eksperymenty neoawangardowe (m.in. Oulipo), skończywszy na współczesnej literaturze cyfrowej i liberaturze.

5. dr hab. Katarzyna Wyrwas, *Świat w języku – język w świecie*

Podczas zajęć proseminaryjnych omawiane będą m.in. następujące zagadnienia:

1. Językowy obraz świata.
2. Język wartości.
3. Genologia lingwistyczna.
4. Językowe, pragmatyczne i semiotyczne aspekty tekstów perswazyjnych.
5. Komunikowanie multimedialne i jego zastosowania.
6. Język w kampanii wyborczej.
7. Wizerunek i sposoby jego kształtowania.
8. Mowa nienawiści w nowych mediach.
9. Słownictwo polskie – rozwój i stan obecny.

6. dr hab. Agnieszka Piela, *Złapać języka... W poszukiwaniu językowych śladów przeszłości we współczesnej polszczyźnie*

Serdecznie zapraszam Państwa na proseminarium językoznawcze w roku akademickim 2019/2020, na którym będziemy łapać języka, ale nie w sensie dosłownym, tylko przenośnym. Ów historyczny frazeologizm w dziejach polszczyzny występował początkowo w znaczeniu ‘schwytać jeńca, który udzielił informacji o działaniach wroga’, potem też w uogólnionej treści ‘zebrać, zdobyć, otrzymać jakieś informacje; dowiedzieć się czegoś’. Okazuje się, że u jego

podstaw stoi archaiczne znaczenie rzeczownika język 'jeniec schwytyany dla uzyskania informacji o nieprzyjacielu', które ocalało również w dobrze dziś znanym połączeniu zasięgnąć języka. Wskazany związek nieprzypadkowo znalazł się w tytule cyklu naszych spotkań, albowiem na zajęciach postaramy się zdobyć jak najwięcej językowych świadectw na obecność historii we współczesnym języku polskim. Podstawowym celem proseminarium będzie wskazanie pomostu łączącego historyczną i współczesną polszczyznę. Będziemy mówić o archeologii słów, będziemy podążać śladami dawnego języka polskiego, by dotrzeć do językowej współczesności. Skoncentrujemy się na poszukiwaniu ukrytych w naszej mowie reliktyw fonetycznych, fleksyjnych, słowotwórczych, leksykalnych, semantycznych oraz składniowych.

7. dr hab. Danuta Krzyżyk, *Język dzieci i młodzieży*

Proseminarium skierowane jest do tych Państwa, którzy są zainteresowani językiem dzieci i młodzieży, problemami edukacji polonistycznej (m.in. etyką słowa w szkole, wychowaniem ku wartościom; pracą z uczniem uzdolnionym polonistycznie; budową i funkcjami podręczników szkolnych; kulturą języka w szkole), a także tekstami tworzonymi dla dzieci i młodzieży na temat poprawności językowej, frazeologii itp.

Zajęcia będą dotyczyć problemów struktury i zawartości treściowej wypowiedzi dzieci i młodzieży (np. opisu językowo-kulturowego obrazu świata dzieci i młodzieży, frazeologii w wypowiedziach uczniów, kompozycji prac uczniów); podręczników szkolnych (treści z zakresu etyki słowa w podręcznikach; wychowania ku wartościom w wybranych seriach podręczników; obrazu świata utrwalonego w podręcznikach); najnowszej literatury dla dzieci i młodzieży (np. poradników językowych dla najmłodszych); wiedzy o uczniu o specjalnych potrzebach edukacyjnych (np. obrazu osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tekstach kultury popularnej – filmie, literaturze, komiksie; pracy z uczniem uzdolnionym polonistycznie); dydaktyki ortografii i interpunkcji (np. nowych determinantów sprawności ortograficznej i interpunkcyjnej; błędów ortograficznych i interpunkcyjnych w pracach uczniów; wiadomości i ćwiczeń z zakresu ortografii i interpunkcji w podręcznikach szkolnych); ortografii (np. zasad pisowni słownictwa religijnego, zapisu słownictwa religijnego w prasie katolickiej, podręcznikach do religii, pisowni słownictwa religijnego na stronach internetowych parafii, seminariów i zgromadzeń zakonnych).

PROSEMINARIUM 2 (2 SEMESTR I ROKU)

1.dr hab. Tomasz Nowak: *Jak pokonywać drogę od słów do pojęć i rzeczy? Semantyka w codziennej praktyce*

W ramach zajęć proseminaryjnych student nabędzie umiejętności w zakresie posługiwania się narzędziami lingwistycznymi (szczególnie metodami strukturalnymi i generatywnymi oraz kognitywnymi i komunikacyjnymi) w opisie semantycznego podsystemu języka; nauczy się też interpretować uzyskane tą drogą wyniki jako presupozycje lub implikacje różnych filozoficznych koncepcji, jak również nauczy się, jak wiedzę tę można praktycznie wykorzystać, rozwiązując problemy życiowe, w tym werbalne spory. Niechaj zakres podejmowanej problematyki oraz sposób podejścia do języka, jaki zamierzam zasugerować (i poddać pod dyskusję), zilustruje kilka wymownych cytatów:

1. *Język się nigdy nie myli.* (F. de Saussure);
2. *Podążaj za językiem, to znaczy za tym, co wspólne.* (Heraklit z Efezu);
3. *Podać istotę zdania, to podać istotę wszelkiego opisu, czyli istotę świata.* (L. Wittgenstein).

Jak wyobrażam sobie dobrą pracę proseminaryjną? Po pierwsze, praca proseminaryjna powinna obejmować analizę lingwistyczną konkretnego problemu filozoficznego, przeprowadzoną przy użyciu (adekwatnie dobranych i umiejętnie zastosowanych) językoznawczych narzędzi. Po drugie, w pracy proseminaryjnej powinna pojawić się próba interpretacji (otrzymanych w drodze opisu) językowych wyników jako argumentów na rzecz (takich, a nie innych) filozoficznych stanowisk (na użytek naszych dociekań przyjmujemy hipotezę, zgodnie z którą język mapuje – odwzorowuje proporcjonalnie – najogólniejsze właściwości świata). Naturalnie, tematy prac będą zawsze stanowiły rezultat negocjacji między studentem a prowadzącym (jako wypadkowa zainteresowań obu stron). Poniżej przedstawiam dziesięć przykładowych tematów:

1. Kim jest „ktoś”? Poszukiwanie językowych wyznaczników osobowości
2. *Począć dziecko i spodziewać się dziecka.* Językowy status istoty nienarodzonej
3. Czy (w języku) istnieje ktoś taki (coś takiego) jak *zwierzę*? Studium zoosemantyczne
4. Czy rośliny wiedzą, gdzie rosnąć? Próba stworzenia portretu leksykograficznego rzeczownika *roślina*
5. Gdzie się zaczyna, a gdzie kończy się *życie*? Przegląd „predykatów witalnych”
6. *Chwycić Pana Boga za nogi.* Gramatyczne i semantyczne atrybuty wyrażenia *Pan Bóg*
7. Cóż to jest prawda? Wokół jednostek języka z segmentem *prawda*
8. *Poznać coś na własnej skórze.* W zaklętym kręgu czasowników epistemicznych (umysłowych)
9. *Istnieć nie tylko z nazwy...* Co to znaczy *istnieć*? Analiza pojęciowa „czasowników egzystencji”
10. *Polować-bizon i jeść-antylopa.* Co się dzieje z językiem w warunkach niesprzyjających komunikacji?

2. dr Katarzyna Szopa, *Trajektorie wykluczenia: płeć, klasa, rasa*

Temat seminarium „Trajektorie wykluczenia: płeć, klasa, rasa” dotyczył będzie złożonej problematyki wykluczenia ze względu na płeć, pochodzenie społeczne oraz kolor skóry. Analizując wybrane przykłady tekstów literackich oraz korzystając z bogatego instrumentarium badawczego krytyki feministycznej, marksistowskiej i postkolonialnej, skupiać będziemy się na tropieniu strukturalnego charakteru przemocy oraz na mechanizmach jej reprodukcji w rozmaitych kontekstach historycznych, społecznych, politycznych i ekonomicznych. Celem zajęć będzie ukazanie złożoności omawianych zjawisk, które nigdy nie funkcjonują oddzielnie,

a także krytyczny namysł nad polityką wykluczenia w obszarze dyskursów feministycznych, postkolonialnych i marksistowskich.

3. Teresa Banaś-Korniak: *Literatura a zabawa. Wybrane aspekty kultury ludycznej w Polsce XVI i XVII wieku*

Tematyka proponowanego kursu odnosi się do staropolskich utworów literackich (głównie o tematyce biesiadnej, myśliwskiej, erotycznej), a także - dawnego piśmiennictwa (pamiętników, listów znajdujących się niekiedy w zbiorach rękopiśmiennych - skany udostępniane przez prowadzącą zajęcia). Na ćwiczeniach interpretować będziemy zatem takie teksty, które są świadectwem sposobów spędzania wolnego czasu (gry, zabawy, maskarady, tańce, ucztowanie we dworach magnackich i szlacheckich, ludowe formy świętowania na jarmarkach, czyli dawnych "kiermaszach") przez różnych przedstawicieli ówczesnego społeczeństwa Rzeczypospolitej szlacheckiej. Literatura i piśmiennictwo z kręgów magnackich (np. wybrane wiersze Daniela Naborowskiego, O. Karmanowskiego, rękopiśmienny diariusz Michała Kazimierza Radziwiłła) dają odmienny wizerunek człowieka bawiącego się (*homo ludens*), aniżeli teksty pisane w klimacie "sarmackich" dworów średniej szlachty (przykładem - niektóre wiersze liryczne i epigramy Wespazjana Kochowskiego czy Daniela Naborowskiego). Specyficzny obraz "przestrzeni karnawałowej" ujawnia się w staropolskiej twórczości popularnej, na przykład w tak zwanej "literaturze sowizdrzalskiej" oraz anonimowych tomikach pieśni erotycznych z XVI i XVII wieku. "Podbudową" dla interpretacji tekstów będą prace badawcze z zakresu dawnej kultury, w szczególności - staropolskiego obyczaju (m.in. fragmenty książek Hanny Dziechcińskiej, Jana Stanisława Bystronia, Zbigniewa Kuchowicza i innych), bowiem zrozumienie sensu utworów szesnasto- i siedemnastowiecznych byłoby niesłychanie trudne bez rozpoznania kulturowego kodu rozpatrywanej epoki.

4. dr hab. Aleksandra Janowska, *Zagadnienia leksykalne w ujęciu synchronicznym i diachronicznym*

Tematem proseminarium proponuję uczynić zagadnienia leksykalne w ujęciu synchronicznym i diachronicznym. Interesować nas będą kwestie związane z metodami opisu słownictwa współczesnego i dawnego, np. ujęcie strukturalne – pola leksykalne, badania kognitywne. Omówione zostaną też zagadnienia, taki jak: leksem a pojęcie, typy źródeł a badania słownictwa, zróżnicowanie leksykalne polszczyzny, stałość i zmienność słownictwa polskiego, problemu opisu znaczenia wyrazów, także zmiany semantyczne. Rozważania skoncentrowane będą przede wszystkim na słownictwie wartościującym.

5. dr hab. L. Zwierzyński *Romantyczne przestrzenie - kształty realne i fantastyczne*

Celem proseminarium będzie rozwinięcie umiejętności analizy niestandardowych postaci przestrzeni ich jednostkowych aspektów, lecz także poznawanie oryginalnych i niepowtarzalnych wcieleń romantycznych przestrzeni, obecnych szczególnie w mniej znanych utworach romantycznych. Wykorzystamy w tym celu dzisiejsze ujęcie geopoetyki, i jej twórczą metaforę przestrzeni – realnej, konkretnej, jednostkowej, a zarazem zakorzeniającej człowieka w metafizycznym centrum. Interesować nas będzie ontologia przestrzeni: jej niezwykła plastyczność, kształty przestrzeni nieciągłej, nieskończonej i wieloistnej metafizycznie. Badać będziemy związki przestrzeni z podmiotowością – romantyczne pejzaże wewnętrzne, duchowe i fantastyczne. Obejrzymy romantyczne modele

domu, miejsca, przestrzeni granicznych i transcendentnych, także w perspektywie rysowanej przez literaturę późniejszą i współczesną.

6. dr hab. Małgorzata Wójcik-Dudek *Szkoła empatii – literatura, architektura, wspólnota*

Zapraszam do spotkań wokół refleksji nad koniecznością zmian nie tylko w edukacji polonistycznej/humanistycznej, ale przede wszystkim w misji współczesnej szkoły.

W dyskusji będą nas wspierać te teksty współczesnych pedagogów, neurodydaktyków, psychologów, filozofów oraz dydaktyków, dla których wspólnym mianownikiem jest „szkoła empatii”, stawiająca sobie za cel budowanie wspólnoty.

Przejawów myślenia wspólnotowego będziemy szukać w literaturze dla dzieci, kanonach lektur, a także w samej architekturze szkoły, aby potem przełożyć je na konkretne działania pedagogiczno-dydaktyczne oraz praktyki czytelnicze czyniące ze szkoły miejsce prawdziwej troski o człowieka.

PROSEMINARIUM 3 (30 g. 1 SEMESTR II ROKU)

1. prof. dr hab. Krzysztof Unilowski, *Postmodernizm w kulturze literackiej końca XX wieku*

W polskiej debacie postmodernizm okazał się kategorią bardzo mocno nacechowana pod względem ideowym i wartościującym. Zazwyczaj traktowano go jako zjawisko wywrotowe, które kwestionuje z punktu widzenia kluczowe dla tradycji kategorie i postawy. Jednocześnie postmodernizm był przedstawiany przez autorów bliskich lewicy jako nurt w kulturze powiązany najściślej z ekonomią późnego kapitalizmu.

Pamiętając o tych kontekstach, w ramach kursu postmodernizm będzie jednak ujmowany przede wszystkim jako estetyka, dochodząca do głosu w obrębie różnych dyscyplin artystycznych. Omawiając jej właściwości, odwołamy się do takich pojęć, jak podwójne kodowanie, metafikcja, fabulacja, pastisz, metalepsa. Wśród naszych lektur znajdą się pisarze znani i uważani za reprezentatywnych dla światowego postmodernizmu (D. Barthelme, I. Calvino), jak i autorzy, z którymi uczestnicy kursu mogą się zetknąć po raz pierwszy. Oprócz komentowania tekstów literackich (prozatorskich), w ramach zajęć podejmiemy wyprawę do kina (*Pulp Fiction* Q. Tarantino) oraz do filharmonii (III Symfonia P. Mykietyna).

Warunki zaliczenia: aktywny udział w zajęciach + zaliczenie krótkiej pracy pisemnej, dotyczącej postmodernistycznych cech (lub ich braku) wskazanej polskiej powieści (6-10 tys. znaków).

2. dr hab. Beata Mytych-Forajter *Grochowiak mniej znany. Projekt lektury permanentnej*

Recepcja twórczości Stanisława Grochowiaka najczęściej wiąże się z najbardziej znanymi odczytaniem tekstów *Czyści* czy *Płonąca żyrafa*, a jest to przecież autor, który pozostawił po sobie obszerny zbiór tekstów niepublikowanych i nieznanych. Oprócz poezji pisał prozę, dramaty, zajmował się krytyką literacką, a także twórczością dla dzieci. Chciałabym zaproponować lekturę mniej znanych utworów Grochowiaka, by pokazać, iż wiara w możliwość prostego zaszufładowania tej twórczości pod hasłem ‘turpizm’ jest interpretacyjnym złudzeniem, a jedyne, co pozostaje czytającym, to nie ustawać w lekturze. Ostatnie lata przyniosły szereg edycji tekstów niepublikowanych oraz interesujące wydania utworów poetyckich, co dowodzi, iż konieczna w odniesieniu do tej twórczości jest raczej lektura permanentna, która umożliwi widzenie bardziej złożone, umożliwiające wyzyskanie mniej oczywistych kontekstów estetycznych i filozoficznych.

Bibliografia:

Lęki poranne: dramaty. Wybór i wstęp Anna R. Burzyńska. Oprac. tekstów Anna Szymonik. Warszawa, Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, 2012.

Perłopław na piasku. Haiku-images. Wstęp i wybór Dariusz Brzoska Brzuskiwicz. Warszawa, PIW, 2019.

Prozy. Wybór i oprac. Jacek Łukasiewicz. Warszawa, Atena, 1996.

Wiersze dla dzieci. Ilustrowała Gosia Herba. Wrocław, Wrocławski Dom Literatury. Wrocławskie Wydawnictwo Warstwy, 2017.

Wiersze niepublikowane: ze zbiorów Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Wybór tekstów i redakcja Grażyna Grochowiakowa. Warszawa, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, 2017.

Wiersze nieznanne i rozproszone. Wybrał, wstępem i komentarzem opatrzył Jacek Łukasiewicz. Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, 1996.

Wiersze zebrane. T. 1. Wybór, opracowanie i redakcja Beata Sember. Wstęp Jacek Łukasiewicz. Wrocław, Wrocławskie Wydawnictwo Warstwy, 2017.

Wiersze zebrane. T. 2. Wybór, opracowanie i redakcja Beata Symber. Wrocław, Wrocławskie Wydawnictwo Warstwy, 2017.

Żyjątko, Biedajstwo i ci inni: zabawa literacka przeznaczona w zasadzie dla dzieci. Ilustracje Maria Sołtyk. Warszawa, Cartalia Press, 2009.

3. dr hab. P. Tomczok *Zrozumieć Schulza*

W ramach kursu zaprezentowana zostanie nowa lektura opowiadań Brunona Schulza oparta na odszukiwaniu w poszczególnych opowiadaniach tzw. „wycofanych przedmiotów” – rzeczy, które należy zidentyfikować dzięki zebraniu rozsznycanych, zwykle zagadkowych deskrypcji. Ta metoda lektury pozwala odkryć w omawianych tekstach napięcie między przedmiotami, które jawią się w lekturze, a przedmiotami, które są wycofane i trzeba odkryć je drogą spekulacji. Przykładami takiej lektury będzie dokładna analiza „Ulicy Krokodyli”, gdzie za obrazem nowoczesności ukryta jest makieta planowanej przebudowy miasta. Inne przykłady dotyczą problematycznego statusu postaci ojca, który w wielu miejscach tekstu zostaje przedstawiony jako dziecko – spróbujemy zatem zastanowić się nad obrazem dzieciństwa i zabawek w omawianej prozie. Oprócz opowiadań Schulza w trakcie zajęć omówione zostaną także prace teoretyczne dotyczące teorii przedmiotów, narracji i teorii aktora-sieci.

4. prof. dr hab. Aldona Skudrzyk *Co nowego w polszczyźnie? Od systemu językowego do pragmatyki współczesnych zachowań językowych*

Najważniejszym polem obserwacji byłaby dynamika przemian polszczyzny na tle przemian kulturowych i społecznych.

Korzystając z zasobów Obserwatorium Językowego UW poznamy nowe i najnowsze słownictwo polszczyzny, analizując i tendencje słowotwórcze, i powody pojawiania się nowych nazw.

Zaś z perspektywy pragmatycznej będziemy szukać – między innymi – odpowiedzi na takie pytania:

1. Jak przemiany technologiczne wpływają na język i myślenie?
2. Jak zmienia się polski model grzeczności językowej?
3. Czym się różni język kobiet i mężczyzn?
4. Na czym polega moda językowa?
5. Czy istnieją dziś jeszcze jakieś przestrzenie językowego tabu?

5. dr hab. prof. UŚ Aleksandra Niewiara *Lingwistyka kulturowa w świetle metod językoznawstwa kognitywnego*

Zajęcia obejmują powtórzenie informacji na temat metod odkrywania językowego obrazu świata zaproponowanych w niemieckiej szkole gramatyki treści (Leo Weisgerber) oraz w pracach polskich badaczy zajmujących się lingwistyką kulturową (Janusz Anusiewicz, Ryszard Tokarski, Anna Pajdzińska i inni). Główny nacisk położony będzie na charakterystykę i ukazanie cech specyficznych oryginalnej polskiej szkoły etnolingwistycznej Jerzego Bartmińskiego, w której twórczo wykorzystano i przemodelowano pewne pojęcia Langackerowskiej gramatyki kognitywnej: punkt widzenia, perspektywa, profilowanie, aspekty, fasety itd.. Zajęcia łączą elementy wykładu, konserwatorium i warsztatu. Zaliczenie otrzymuje się na podstawie aktywnego uczestnictwa w zajęciach oraz próbki własnej pracy analitycznej.

6. prof. dr hab. Bernadeta Niesporek-Szamburska, *Tekst w dyskursie edukacyjnym*

Zapraszam na spotkania związane z problematyką analizy tekstów funkcjonujących w dyskursie edukacyjnym. Chodzi o konkretne realizacje tekstowe wytwarzane w zakresie dyskursu i do niego włączane, jak: dialogi lekcyjne, kreatywne teksty uczniów, wypowiedzi uczniów uzyskiwane w badaniach celowych (np. ankietach czy wywiadach), jak też teksty literackie stanowiące lektury dzieci.

Zajęcia mają służyć budowaniu i rozwijaniu kompetencji uczestników w zakresie oglądu różnych dyskursowych gatunków, w których będą brane pod uwagę znaczenia wynikające z języka, jak i szeroko rozumianego kontekstu. Podczas analizy tekstów uczestnicy skorzystają z narzędzi: lingwistyki, socjolingwistyki, kognitywizmu (JOS), z elementów statystyki, a czasem także z kategorii wspólnych językoznawstwu, literaturoznawstwu czy kulturoznawstwu, jak np.: nadawca (podmiot mówiący) i adresat, temat i intencja komunikacyjna, punkt widzenia i perspektywa, komponenty kulturowe, „idea” całościowa – sięgających do narzędzi stylistycznych czy tekstologicznych. Rezultatem wspólnych działań analitycznych staną się próby interpretacji badanych tekstów, np. próby określenia jakości interakcji: nauczyciel – uczeń, opisy fragmentów językowego obrazu dziecięcego świata, opisy perspektyw narracyjnych itp.

Przewiduję także – w zależności od zainteresowań uczestników proseminarium – włączenie do analiz wybranych przez studentów materiałów i tekstów.

PROSEMINARIUM 4 (2 SEMESTR II ROKU)

1. dr hab. Filip Mazurkiewicz: *Galicja – inne miejsce na mapie literatury polskiej XIX wieku*

Punktem wyjścia kursu jest rozpoznanie, że nasze powszechne postrzeganie polskiej kultury i literatury XIX wieku odbywa się najczęściej z punktu widzenia Królestwa Kongresowego. W ramach kursu chciałbym zaproponować inną optykę i skoncentrować się na Galicji (inaczej mówiąc, na zaborze austriackim). Prześledzić literaturę romantyczną, poromantyczną i modernistyczną w ramach całości i ciągłości geograficznej, politycznej i ekonomicznej XIX-wiecznej Galicji. Oto kilka punktów, wokół których kurs będzie zbudowany: 1. galicyjscy romantycy i poromantycy; 2. szlachta, mieszczaństwo, chłopcy - struktura ekonomiczna i polityczna Galicji; 3. konserwatyzm i konserwatyści pierwszej i drugiej połowy wieku; 4. rola Instytutu im. Ossolińskich; 5. modernizm i zacofanie - paradoksy schyłku wieku; 6. rola literacka i kulturowa Zakopanego.

2. prof. dr hab. Danuta Opacka-Walasek, *Interpretuję, więc jestem*

Zaproponowany profil zajęć proseminaryjnych jest szeroki: w jego centrum stoją teorie i praktyka interpretacji, stanowiącej istotę badawczego postępowania z każdym tekstem literackim, artefaktem, zjawiskiem (nie tylko) kulturowym. Niezależnie od wyboru seminarium magisterskiego, także: od decyzji, które i z jakiego czasu utwory, zagadnienia staną się przedmiotem prac, poszerzanie kompetencji interpretacyjnych oraz świadomość granic i ich przekraczania w sztuce interpretacji są nieustannie ważne i celowe. Problematyka spotkań proseminaryjnych będzie zogniskowana wokół wybranych metodologii interpretacji, zawsze opracowywanych na konkretnych tekstach literackich oraz na kwestiach towarzyszących (czy ciężących) postępowaniu interpretacyjnemu: nadinterpretacji, „niedoczytaniu”, „przedczytaniu”, reinterpretacji, płynności granic pomiędzy odczytaniem a „skonstruowaniem” tekstu w wykładni interpretacyjnej, refleksji nad rygorami i dowolnością, repetycją i innowacyjnością.

3. dr Monika Ładoń, *Fenomen listu. Współczesne praktyki epistolograficzne*

Zajęcia mają na celu przedstawienie sposobów funkcjonowania listu w kulturze i literaturze XX i XXI wieku. Będzie to próba przyjrzenia się fenomenowi listu, który wciąż istnieje – choć w zmieniających się formach – w codziennym obiegu prywatnym i publicznym, pozostając w orbicie zainteresowań socjologów, medioznawców czy językoznawców. Praktyka „grzebania w archiwach”, zalew rynku wydawniczego edycjami korespondencji pisarzy oraz niesłabnące zainteresowanie czytelników powodują, że list zajmuje także część przestrzeni literackiej i jako jej element włącza się w badania literaturoznawców.

Z bogatej teorii i praktyki epistolograficznej chciałbym zaproponować kilka wątków: 1. list wobec innych gatunków: dziennika, pamiętnika, powieści epistolarnej; 2. kształtowanie się podmiotu epistolograficznego: kim jest/staje się nadawca bloku listów?; 3. epistolarne romanse – korespondencje małżeństw, narzeczeństw, kochanków; 4. portrety wielostronne - osobowość pisarza i jego twórczość w świetle listów pisanych do różnych adresatów (na przykładzie korespondencji Iwaszkiewicza); 5. etyka lektury listów (wobec intymności korespondencji i tematów granicznych); 6. epistolografia jako pojedynki wybitnych osobowości, „intelektualna szermierka”.

Przykładowa literatura: wybrane listy Franza Kafki, Stanisława Ignacego Witkacego, Władysława Broniewskiego, Jarosława Iwaszkiewicza, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej,

Haliny Poświatowskiej, Agnieszki Osieckiej, Wisławy Szymborskiej, Mirona Białoszewskiego, Marka Hłaski.

4. dr hab. prof. UŚ Anna Szawerna-Dyrszka *Proseminarium edytorskie (nie tylko dla edytorów)*

Na spotkania zapraszam wszystkich, którzy chcieliby wraz ze mną przyjrzeć się bliżej wybranym najnowszym edycjom dzieł takich pisarzy jak Aleksander Wat, Czesław Miłosz, Władysław Broniewski, Witold Wirpsza, Eliza Orzeszkowa. Przedmiotem naszej uwagi będą książki wydane zgodnie z zasadami edytorstwa tradycyjnego, ale też oparte na rozwiązaniach proponowanych przez krytykę genetyczną. Przyglądając się konkretnym egzemplarzom, będziemy zatem rozmawiać nie tylko o ostatecznym kształcie dzieła (z uwzględnieniem aparatu krytycznego i wszystkich elementów decydujących o „sztuce książki”), ale też o jego drodze od rękopisu do edycji (rekonstruowanej w procesie „lektury wstecznej”, bo punktem wyjścia będzie dla nas etap końcowy, czyli edycja). Proponuję namysł nad takimi pojęciami jak archiwum, brudnopis, brulion, przed-tekst, wsparty lekturą istotnych tekstów teoretycznych z dziedziny krytyki genetycznej.

5. dr hab. Beata Nowacka *Gatunki niefikcjonalne*

Zawartość: omówienie cech genologicznych najważniejszych gatunków niefikcjonalnych.

Egzemplifikacja: literatura najnowsza: twórczość Szczygła, Dunin, Pilcha, Glensk, Grzebałkowskiej, Łazarewicz, Kopińskiej, Springera.

6. dr hab. prof. UŚ Aleksandra Niewiara, *Aksjologia lingwistyczna. Przedmiot i metody*

Przedmiotem zajęć będą zagadnienia dotyczące związku języka i wartości. W zakres omawianej problematyki wchodzi: wartościowanie języka i języków, wartościowanie świata za pomocą języka (w strukturach językowych i w aktualnej komunikacji), odkrywanie wartości za pomocą metod lingwistycznych (m.in. analiza lingwistyczno-kulturowa – Jadwiga Puzynina, poszukiwanie słów kluczy do kultury – Anna Wierzbicka, kulturemów – Maciej Rak, słów sztandarowych – Walery Pisarek, symboli kolektywnych – Michał Fleischer). Zajęcia łączą elementy wykładu i konwersatorium. Zaliczenie otrzymuje się na podstawie pracy będącej pisemnym résumé z zajęć.

7. prof. dr hab. Ewa Jaskóła, *Jaka lektura szkolna?*

Proseminarium skierowane jest do osób zainteresowanych edukacją polonistyczną w szkole podstawowej i średniej. Zajęcia będą próbą budowania odpowiedzi na pytania:

- jak zmieniać zestawy szkolnych lektur, aby zainteresować młodych ludzi literaturą?
- jak kształtować metody pracy z uczniem w szkole podstawowej i średniej, aby rozwijać i budzić jego zainteresowania literackie?
- jak poruszać się w przestrzeni szkolnych programów, aby uczyć myślenia, interpretowania i wnioskowania?

Podstawę dla rozważań postawionych problemów będą stanowiły publikacje:

1. A. Janus-Sitarz, *Przyjemność i odpowiedzialność w lekturze*, Kraków 2009;
2. A. Janus-Sitarz, *W poszukiwaniu czytelnika. Diagnozy, inspiracje, rekomendacje*, Kraków 2016;
3. *Adaptacje. Szkolne użycie ponowoczesnych (anty)teorii literatury*. Red. G. Tomaszewska i D. Szczukowski, Gdańsk 2018.

Trzy wymienione publikacje stanowią punkt wyjścia dla rozpoznania i próby zbudowania koncepcji nauczycielskich działań zmierzających do rozwijania zainteresowań literaturą, kształcenia poczucia wrażliwości oraz takich działań, które nastawione będą na kształtowanie wrażliwego czytelnika, sięgającego po różne gatunki literatury współczesnej i klasycznej.

W zależności od zainteresowań uczestników proseminarium przewiduję wprowadzanie i prezentację innych publikacji teoretycznych oraz wybranych wspólnie ze studentami lektur szkolnych, które będą stanowiły podstawę dla budowania ciekawych projektów dydaktycznych.